

Asia: VN/27993/2024

Lausuntopyyntö Istanbulin sopimuksen toimeenpanosuunnitelman luonnoksesta vuosille 2026-2033

1 Johdanto

1. Johdanto

Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialue näkee, että toimenpideohjelman johdanto-osioon voisi nostaa myös onnistumisia, joita Istanbulin sopimuksella ja sen toimeenpano-ohjelmilla on Suomessa saavutettu. Istanbulin sopimus on merkittävä velvoittava ihmisoikeussopimus ja on jäänyt paikoin tuntemattomaksi. Positiivisten asioiden myötä toimenpideohjelmalla luotaisiin toiveikkuutta myös tulevalle toimenpideohjelman kaudelle. Nyt toimenpideohjelmassa on nostettu esiin lähinnä haasteita ja niitä toimenpiteitä, jotka eivät ole onnistuneet.

1.1 Toimeenpanosuunnitelman valmistelu ja lähtökohdat

-

1.2 Toimeenpanosuunnitelman rakenne

-

1.3 Toimeenpanosuunnitelman toteutuksen koordinointi ja seuranta

-

1.4 Naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan esiintyvyys

-

2 Tavoitteet ja toimenpiteet

2 Tavoitteet ja toimenpiteet

-

2.1 Naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ennaltaehkäisy

Toimeenpanosuunnitelmassa on mainittu GREVION kehoitus Suomelle laatuvaatimuksien sekä ohjeistusten laatimiseksi terveydenhuollossa. On huomioitava, että Suomessa erityisesti

sosiaalihuollon ammattihenkilöt ovat terveydenhuollon rinnalla avainasemassa väkivallan tunnistamisessa ja siihen puuttumisessa sekä palveluiden järjestämisessä. Sosiaalihuollon ammattihenkilöt on myös nostettu esiin Naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan torjumisen direktiivissä artiklassa 25, joten on perusteltua, että sosiaalihuollon ammattihenkilöt huomioidaan myös Istanbulin sopimuksen toimeenpanosuunnitelmassa.

Toimenpide 1.12.

Tuki- ja konsultaatorakenteiden luominen ja kehittäminen olisi syytä lisätä toimenpiteeseen eikä vain tarkempaan kuvaukseen. Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialueella on kehitetty kattavat väkivaltateemaiset konsultaatio- ja tukirakenteet kattaen kaikki ikäryhmät lapsista ikäihmisiin. Hyvinvointialueiden on syytä tehdä yhteistyötä hyvien käytäntöjen levittämiseksi. Konsultaatio- ja tukirakenteet vaativat resursoimista.

Toimenpide 1.3.

Kuntien nuorisopalveluissa tehdään paljon jalkautuvaa työtä esimerkiksi koulujen päättäjäisviikonloppuina sekä festivaaleilla, joissa nuoret voivat kohdata seksuaalista häirintää ja -väkivaltaa. Olisi tärkeää huomioida koulutusyhteistyö myös näiden ammattilaisten osalta. Lisäksi olisi hyvä huomioida oppilaitosyhteistyö, esimerkiksi toisen asteen oppilaitokset ja yläkoulut.

2.2 Väkivallan uhrien tuki ja palvelut väkivallan kaikille osapuolille

2.2 Väkivallan uhrien tuki ja palvelut väkivallan kaikille osapuolille

Toimenpide 2.2.

Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialue pitää tärkeänä, että THL jatkaa hyvinvointialueiden tukemista väkivallan ehkäisytyössä. THL on ylläpitänyt ja koordinoanut kansallista väkivaltakoordinaattoreiden verkostoa, joka on helpottanut kansallista yhteistyötä ja tiedon välittämistä hyvinvointialueille. Nyt kun moni toimenpiteistä on hyvinvointialueiden vastuulla, on syytä tiivistää hyvinvointialueiden ja YTA-alueiden välistä yhteistyötä entisestään. Ehdotetaan siis lisättäväksi käytännön toimeenpanoon: THL: Tuetaan hyvinvointialueita väkivallan ehkäisyssä, ylläpidetään kansallista väkivaltakoordinaattoriverkostoa valtakunnallisen yhteistyön mahdollistamiseksi

Toimenpide 2.5.

Mielenterveys- ja riippuvuushoidon palvelut ovat hyvinvointialueiden järjestämisvastuulla. Toimenpiteessä tulisi olla vähintäänkin tärkeänä toimijana mainittuna hyvinvointialueet.

Toimenpide 2.6.

Suomessa on vähän näyttöön perustuvia väkivallan katkaisuoohjelmia. Nyt saatavilla oleva Turvallisille raiteille-katkaisuoohjelma on ollut saatavilla järjestöjen lisäksi hyvinvointialueille, mutta muuttuu maksulliseksi koulutukseksi. Turvallisille raiteille-ohjelmasta on saatu hyviä tutkimustuloksia ja menetelmäosaamista tulisi levittää edelleen. Jos kaikki väkivallan katkaisohjelmat pidetään tiukasti omistajuudessa, ei menetelmät leviä riittävästi ja asiakkaat jäävät vaille laadukasta palvelua. Katkaisuoohjelmien koulutuksista tulee huolehtia niin, että niitä on mahdollisuus suorittaa joustavasti ja maksuttomasti.

Toimenpide 2.7.

SERI-tukikeskuksilla on ollut käytössä 1kk:n aikarajoitus palveluun pääsemiseksi. Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialueella on havaittu esimerkiksi Rikosuhripäivystyksen palveluiden osalta, että seksuaaliväkivaltaa kokeneet hakeutuvat palveluihin vasta noin 6kk kuluttua seksuaaliväkivaltatapahtumasta. SERI-tukikeskusten aikarajoitusta on syytä tarkastella ja selvittää, estääkö 1 kk aikarajoitus palveluihin pääsyä. Selkeintä olisi, jos aikarajoituksesta pystyttäisiin luopumaan.

Toimenpide 2.8.

SERI-tukikeskusten resurssien riittävyys on varmistettava. Koulutettuja SERI-kätilöitä tulisi olla riittävästi ja lääkäreillä pitäisi olla mahdollisuus ja velvollisuus tutkia SERI-asiakkaat joutuisasti ilman asiakkaan aiheetonta odottamista tutkimuksiin pääsemiseksi.

SERI-tukikeskusten näkyvyyttä tulisi lisätä erityistukipalveluna.

2.3 Väkivallan uusiutumisen estäminen ja rikosvastuun toteutuminen

2.3 Väkivallan uusiutumisen estäminen ja rikosvastuun toteutuminen

Toimenpide 3.1.

Vammaisiin kohdistuvaan väkivaltaan ei ole saatavilla heidän erityistarpeensa huomioiden välineistöä väkivallan kartoittamiseen ja riskinarviointiin esimerkiksi tilanteissa, joissa vammaisella henkilöllä ei ole sanoja tapahtumien kuvaamiseen. Vammaisten henkilöiden riskinarviointi vaatii myös erityisosaamista ja lisäkoulutusta, jota ei ole saatavilla. Toivotaan, että toimenpideohjelmassa otettaisiin kantaa voimakkaammin myös vammaisiin henkilöihin haavoittuvassa asemassa olevana asiakasryhmänä.

Seksuaaliväkivaltaa kokeneiden henkilökohtainen arviointi ja riskinarviointi (NKV direktiivi 16 artikla) yhteistyössä erityistukipalveluiden ja toimivaltaisten viranomaisten kanssa voisi sisältyä myös tähän riskinarvioinnin toimenpiteeseen.

MARAK-työryhmiä on Suomessa lähes 40 ja on käynyt ilmi, että työryhmät toimivat kukin omalla tavallaan. Toiveena olisi, että kansallisena riskinarviointimenetelmänä toimintaa yhdenmukaistettaisiin ja THL:n ohjeistukset päivitetäisiin.

Toimenpide 3.4.

Vahvistetaan poliisien koulutuksessa ja täydennyskoulutuksessa myös osaamista lähisuhdeväkivaltaan liittyvästä monialaisesta yhteistyöstä, esim. lähisuhdeväkivallan neuvottelupäivät vuosittain.

Toimenpide 3.7.

Toimenpiteessä tulisi huomioida myös sosiaalihuollon lapsen suojelun tarpeen arviointi siinä tapauksessa, kun lapsi on altistunut väkivallalle kotonaan.

Toimenpide 3.8.

Monissa vaativissa ero- ja huoltajuuskiistoissa on taustalla parisuhteen aikana esiintynyt lähisuhdeväkivalta. Siitä syystä ehdotetaan toimenpiteeseen lisättäväksi väkivallan kartoittaminen ja riskinarviointi eroaville vanhemmille perheoikeudellisissa palveluissa. Kartoittaminen ja arviointi olisi perusteltua, koska sillä pystyttäisiin ennaltaehkäisemään pitkittyneitä erokiistoja, niistä koituvia massiivisia kustannuksia yhteiskunnalle sekä tutkittuja haittavaikutuksia lapselle.

2.4 Toimien yhteensovittaminen ja tiedonkeruu

Toimenpide 4.2.

Järjestölähtöisen auttamistyön toimintaedellytysten edistäminen edellyttää, että väkivaltatyötä tekevien järjestöjen rahoituspohjan tulisi olla riittävä ja vakaa. STEA:n rahoitusleikkaukset osuvat juuri niihin järjestöihin, jotka tuottavat merkittävää väkivaltatyön palvelua väkivaltaa kokeneille ja sitä käyttäneille sekä sille altistuneille lapsille. Lisäksi tulee varmistaa, että järjestölähtöisiä palveluita on saatavilla kattavasti ympäri Suomen, koska edelleen palveluiden saanti riippuu liikaa asuinpaikkakunnasta ja -alueesta. Haja-asutusseuduille tulee olla tarjota joko jalkautuvaa palvelua tai edes etäpalvelumahdollisuuksia. Valtakunnallisten erityistukipalveluiden rahoitus on myös varmistettava, että harvinaisempiin väkivallan muotoihin on saatavilla apua asukkaan asuinpaikasta riippumatta.

Toimenpide 4.3.

Tiedonsaantioikeuksien tarkastelu on kannatettava asia. Toimenpiteessä ei ole tarkennettu missä tilanteissa tiedonsaantioikeuksia tulisi kehittää lainsäädännön turvin, mutta esim. kuolemanvaarassa olevien asiakkaiden osalta riskinarvioinnin tekemiseen tarvittavat tiedot viranomaisten kesken, perhesurmariskitilanteet sekä vammaisten ja ikäihmisten osalta niissä tilanteissa, joissa katsotaan että asiakas ei pysty ajamaan omaa etuaan.

Yleisiä huomioita

Yleisiä huomioita

Rakennelaki (tai vastaava) varmistaisi väkivallan ehkäisyn koordinaation ja vähimmäiskriteerit sille, millainen väkivallan ehkäisyn koordinaattorakenteen tulee olla. Ainoastaan näillä keinoin pääsemme kansallisesti siihen tilanteeseen, että tilanne on jokaisella hyvinvointialueella yhdenvertainen.

Hyvinvointialueiden vastuulle oli asetettu monia toimenpiteitä ja niissäkin toimenpiteissä, joissa hyvinvointialue ei ollut päävastuutahona, oli hyvinvointialueiden tehtävät määritelty jo kovin tarkasti. Näkisimme, että myös muiden tahojen osalta olisi jo ollut selkeästi asetettuna heidän vastuunsa ja tehtävänsä kullekin toimenpiteelle. Hyvinvointialueet tekevät yhteistyötä päävastuutahona toimenpiteissä niin, että toimenpiteet etenevät jokaisella hyvinvointialueella samansuuntaisesti ja yhtäaikaaisesti. Toimeenpano vaatii koordinaatiota sekä vastuuhenkilöitä hyvinvointialueittain. Riittääkö riittävään koordinaatioon kansallinen väkivaltakoordinaattoreiden verkosto vai tulisiko sen ainakin arvioinnin ja ohjauksen osalta koostua myös hyvinvointialueiden ylemmistä johtajista ja lähisuhdeväkivallan ehkäisytyöryhmistä?

Toimeenpanosuunnitelmassa ei ole määritelty, mitä ”erityistukipalvelulla” tarkoitetaan, vaikka sitä on käytetty monessa yhteydessä.

Tarpeellisenä nähdään, että THL:n Lähisuhdeväkivallan suodatin- ja kartoituslomake päivitetään, että sillä voidaan kartoittaa myös henkilön itse käyttämä väkivalta. Koulutuksiin olisi myös hyvä sisällyttää rutiininomainen kysyminen väkivallan käyttämisestä. Suuntaamalla palvelut ja voimavarat väkivallan katkaisemiseen, säästämme inhimillistä kärsimystä väkivallan kokijoilta, uudelleenuhriutumista sekä uusien uhrien ilmaantumista.

Toimeenpanosuunnitelmassa on mainittu, että se koskee myös miehiä ja poikia. Tulevatko erityisen haavoittuvassa asemassa olevat miehet ja pojat (esim. vammaiset, sukupuolivähemmistöt jne.) riittävästi näkyväksi toimenpidesuunnitelmassa? He tarvitsevat usein moniperustaisen syrjinnän vuoksi suojelua väkivallalta.

Saukko Päivi

Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialue - palvelualuejohtaja Päivi Saukko, Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialue/asiakasohjaus ja sosiaalityö